

Krize, to je dokonalá bouře

„Je neuvěřitelné, jak neschopná Evropa je, co se týče inovací,“ říká **EDMUND PHELPS**, profesor Kolumbijské univerzity a nositel Nobelovy ceny ze ekonomii z roku 2006.

Některé vaše teorie říkají, že přemíra úspor může ekonomikám škodit. Představitelé americké centrální banky (Fed) tvrdí, že před krizí byli nuceni držet tuze nízké úrokové sazby kvůli přílišným úsporám v mnohých asijských ekonomikách...

S tím zásadně nesouhlasím.

Tvrdí to třeba i Ben Bernanke, šéf Fedu.

Obdivuji Číňany pro jejich spořivost a odříkavost. Chápu, že by nebyli tak šetrní, pokud by v zemi dobře fungoval penzijní systém. Ale je skvělé, že spoří – pak jsou světové úrokové sazby na nízké úrovni. Vždyť jsme to vždycky chtěli. V osmdesátých letech byl problém ve vysokých úrocích, firmy v Evropě si půjčovaly jen s obtížemi a v Jižní Americe skoro vůbec. Přišli Číňané a dostali nás z toho. Měli bychom jim děkovat, ne je kritizovat.

S tím, že nízké úroky jsou zásadní příčinou krize, tedy též nesouhlasíte?

Je pravda, že sazby byly nízké příliš dlouho. Byla to chyba Fedu. Ale je to jen jeden ze sedmi či deseti excesů, jež ke krizi vedly. Co takoví spekulanti, kteří koupili dva, tři, čtyři domy ve víře, že jejich cena už bude jen růst? A co excesy bank, které nakupovaly ty děsivé cenné papíry „kryté“ splátkami nesplácených hypoték? Co přehmaty chudších Američanů, kteří kupovali domy

Edmund Phelps (76)

Profesor Kolumbijské univerzity v New Yorku získal v roce 2006 Nobelovu cenu za ekonomii. Náleží mu několik prestižních cen, je například rytířem francouzské Čestné legie. V rámci mise Evropské banky pro obnovu a rozvoj počátkem devadesátých let navrhoval, jak reformovat sovětskou ekonomiku. Vrásky mu v současné době přidělává potácející se americký dolar a enormní zadlužení Bělého domu. Strach naopak nemá ani z inflace, ani z deflace. „Tak jako Fed dokázal zabránit deflaci, předejde jistě i citelnější inflaci,“ říká. Obává se rovněž, že ještě za tři roky se bude míra americké nezaměstnanosti pohybovat někde kolem sedmi či osmi procent.

v domnění, že úroky budou nízké navěky? A další...

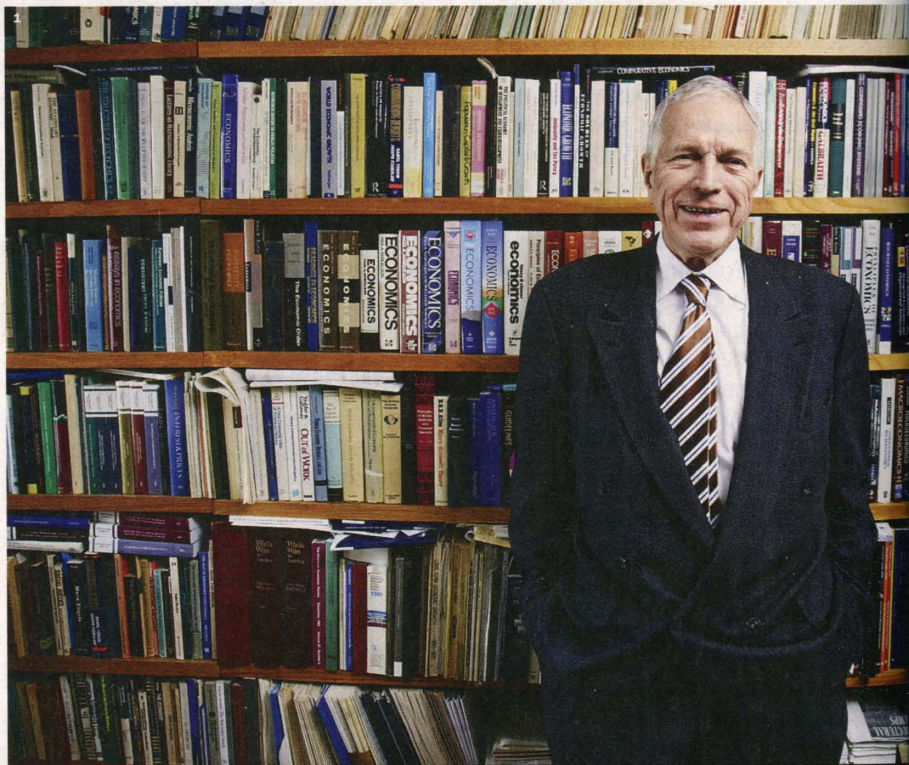
Ty, jichž se dopustily ratingové agentury?

Ano, například. A pak samozřejmě kolosální selhání vládní politiky, která podněcovala všechny bez rozdílu, za všech okolností, aby si pořídili vlastní nemovitost. Jako kdyby lidé, kteří nemají vlastní bydlení, snad ani nebyli Američany!

cesem vedoucím ke krizi byla přehnaná spotřeba domácností. Kvůli nízkých úrokům lidé spotřebovali více, než si mohli dovolit.

Jak podle vás nyní administrativa krizi řeší?

Je dobré, že klade důraz třeba na rozvoj infrastruktury. To zvýší zaměstnanost. A jak jsem řekl, kvituji, že nejde jen o snižování daní. Zároveň ve snižování daní by totiž zvýšily světové úrokové sazby, což by bylo kontraproduktivní. Na druhou stranu si myslím, že se administrativa dopustila i hrubých chyb.

▲ **NIKDO NIC.** „Udivuje mě, že nikdo z ekonomů – až na pár podivínů z rakouské školy – se neobává neblahých dopadů obřího zadlužení USA.“

Místo jednoho excesu jich tu bylo více; dílčích?

Byla to svého druhu dokonalá bouře. Všechny ty nepříznivé jevy se prostě sešly naráz.

Jste jedním z ekonomů, kteří oponovali Bushovu snižování daní. Myslíte, že Obamova administrativa na to jde lépe?

Ano. Myslím, že je dobře, že Obama a spol. nespolehají výhradně nebo převážně na nižší daně. Nezapomeňme, že dalším ex-

Které konkrétně myslíte?

Zmeškala příležitost uvést státní podporu zaměstnancům s nízkými mzdami. Vezměte si takový Singapur. Hrubý domácí produkt tam ve srovnání s loňskem klesl o devět procent. Nezaměstnanost však vzrostla pouze z 2,2 na 3,2 procenta. Právě proto, že tam přišli s podporou nízkopříjmovým skupinám. Zaměstnavatelé tak bylo motivováni, aby si tyto své zaměstnance udrželi. Pokud bychom to v USA udělali také, mohli jsme mít jen velmi mír-

▲ **MADONNU NEMÁM RÁD.** „Ale to ještě neznamená, že jsem proti komerci v kultuře,“ říká Phelps.

nou recesi. Přitom by to dohromady stálo jen asi dvě stě miliard dolarů ročně. Místo toho se utratilo mnohem více peněz s mnohem menším efektem.

Kde ještě administrativa selhala?

Je chyba, že Washington nedává příliš najevo, že je nakloněn byznysu a podnikání. Tím myslím opravdovému podnikání, které sleduje dlouhodobé cíle, nikoli jen rychlé zisky. A kdy dojde k restrukturalizaci finančního sektoru? Vláda se pouze dívá na to, jak Goldman Sachs kasíruje tučné zisky při proprietárním obchodování (*obchodování na vlastní účet banky, nikoli s penězi klientů, při němž banka vytváří zisk „sama pro sebe“, pozn. red.*). Nemám nic proti Goldman Sachs, je jasné, že když vydělávají, někdo jiný prodělává, že byli dostatečně moudří a vsadili na správné koně. Ale proprietární obchodování je jen mrhání talentem a energií. To už lze rovnou jet do Las Vegas a zkoušet tam štěstí u rulety. Americká ekonomika přitom potřebuje dlouhodobé investice, inovace. Musíme přijít na to, jak se dostat ven z dluhu. Jak chce stát „utáhnout“ všechny ty své sociální závazky, dejme tomu, v roce 2020, když produktivita ekonomiky neporoste opravdu mohutným tempem?

V jednom ze svých článků jste tvrdil, že podmínky pro inovaci nejsou v Evropě tak příznivé jako v Americe.

To už je nějaký pátek, co jsem to říkal. Myslím, že od té doby Amerika ztratila hodně ze své schopnosti inovovat, což mě dost rmoutí a mrzí. Ale až někdy do počátku devadesátých let v tomto ohledu Evropu viditelně předbíhala. Hlavně kontinentální Evropa po osmdesát či devadesát let stále jen doháněla Ameriku – kopírovala, co už fungovalo v USA, Kanadě, občas ve Velké Británii.

Nejste ke starému kontinentu příliš příkrý?

Inovovaly snad, řekněme, Francie a Itálie v šedesátých či sedmdesátých letech, když tyto země tak fenomenálně rostly? Ne, jen přebíraly, co bylo objeveno jinde. Vystává tak problém s vlastní definicí pojmu inovace. To, co zaváděly, byly novoty z hlediska kontinentu, nikoli z perspektivy světa. Ano, Stockhausenova hudba možná byla inovativní, jenže jí pak holdovalo poměrně málo lidí (*smích*). Francouzská nová vlna také něco nového přinesla. Jednou jsem se bavil se svým francouzským přítelem a řekl mu, že jeho krajané byli po válce inovátory v oblasti módy, v haute couture. Odpověděl mi, ne, ne, všichni její významní zástupci byli činní už ve třicátých letech. Možná přeháněl, ale když se nad tím tak zamyslím, je neuvěřitelné, jak neschopná Evropa je, co se týče inovací. Lars von Trier, dánský režisér, v nedávném rozhovoru prohlásil, že je obdivuhodné, jak značný důraz na komerci dává ve Spojených státech vyniknout tak talentovaným umělcům, jako je Madonna nebo Michael Jackson. To se v Evropě nestane.

Proč je v USA o tolik vyšší důraz na komerci než v Evropě?

Ale vždyť lze být i docela závažný, a přitom komerční. Kdy se stal Mozart skutečně slavným? Když objevil jistou scénu v Praze, kde mu opravdu rozuměli. To byl zvrát v jeho kariéře. Ostatně většina velkých skladatelů měla geniální obchodní instinkty.

I William Shakespeare byl prý zdatný byznysmen. Byl jedním z akcionářů divadla The Globe.

Opravdu? To jsem nevěděl. Takže všechny ty hry napsal hlavně proto, aby prodal hodně vstupenek? To je vážně humorné.

Ale říkáte, že umělce, jako je Madonna nebo Jackson, rád nemáte.

Nemám. Jenže to ještě neznamená, že nemám rád veškerou komerci v kultuře. Myslím, že vážná hudba se nevyznačuje tím, že by byla nekomerční. Všichni skladatelé chtějí mít své posluchače.

Francouzský prezident Nicolas Sarkozy navrhuje měřit výkon ekonomiky nikoli jen hrubým domácím produktem, nýbrž i „produktem“ štěstí a spokojenosti obyvatelstva. Není tohle inovace?

Životní spokojenost vyvěrá možná daleko více z genetické výbavy, z temperamentu dotyčného. Hospodářské politiky zaměřené na její růst jsou tak buď úplně nesmyslné, nebo zcela hloupé. Nevím, co je příznačnější.

I myslitel Friedrich von Hayek hlásal, že osobní štěstí není tak důležité jako osobní růst, osobnostní rozvoj.

S tím naprosto souhlasím.

Lukáš Kovanda, New York ■

Osud týdne

MEG MÍSTO ARNIEHO?

Arnold Schwarzenegger na to šel skrze svaly a film, **Meg Whitmanová** to zkouší přes byznys. Cíl je však stejný: politika. Přesněji guvernérský post státu Kalifornie, která se nyní topí v obřích dluzech. Sou-

časný guvernér, původem rakouský bohatýr, už v příštím roce potřeby kandidovat nemůže; někdejší nejvyšší šéfka internetové firmy eBay kandidaturu před několika dny definitivně potvrdila. „To přece dává smysl,“ komentoval její úmysl známý televizní bavič Jay Leno. „Myslím to tak, že když je na tom Kalifornie tak špatně, musí rozprodávat všechno možné. A kdo je pak lepším guvernérem než právě exšéfka eBay?“

Společnost eBay provozuje aukční a obchodní portály. Většina kolegů z byznysu ani přátelé však Lenoovo pochopení nesdílejí; mají za to, že Whitmanová snad zešílela, když se uchází o takovou funkci v době krize. „Když s tím za mnou Meg přišla, zeptala jsem se: Proč, proboha? Asi deseti různými způsoby,“ říká Carol Bartzová, šéfka internetové společnosti Yahoo.

-luk ■

Lidé a podniky

ŽENA, PIVO, FINANCE

Novou finanční ředitelkou společnosti Pivovary Staropramen pro Českou republiku se stala **Lucie Muchová** (32). Ve funkci nahradila Zdeňka Havlenu. Muchová pracuje ve firmě od roku 2005. Od roku 2008 vedla tým controllingu, předtím pracovala například jako hlavní účetní. Pivovary Staropramen, součást skupiny Anheuser-Busch InBev, jsou druhým největším producentem piva v České republice.

NOVÝ ŠÉF U NOVERY

Ředitelem úseku celofiremních projektů telekomunikační společnosti GTS Novera jmenovalo vedení podniku dosavadního

projektového manažera **Roberta Lhotu** (35). Nahradil Jana Čorneje, který přešel do funkce technického ředitele společnosti. Společnost GTS Novera

je celonárodní telekomunikační operátor. Vznikla v roce 2005 spojením alternativních telekomunikačních operátorů GTS Czech a Aliatel.

-luk ■